

KORKEAKOULUTUS

Korkeakoulutuspolitiikasta päätetään toissijaisuusperiaatteen mukaisesti jäsenvaltioiden tasolla. EU:lla on siinä lähinnä tukeva ja koordinoiva rooli. Unionin päätavoitteita korkeakoulutuksen alalla ovat opiskelijoiden ja henkilöstön liikkuvuuteen kannustaminen, tutkintotodistusten ja opintojaksojen vastavuoroisen tunnustamisen edistäminen ja korkea-asteen oppilaitosten yhteistyön tukeminen.

OIKEUSPERUSTA

Koulutus ja siten myös korkea-asteen koulutus tunnustettiin virallisesti EU:n toimivaltaan kuuluvaksi alaksi Maastrichtin sopimuksessa vuonna 1992. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) muuttamisesta tehty Lissabonin sopimus ei tuonut muutoksia määräyksiin, jotka koskevat EU:n roolia koulutuksessa. SEUT:n XII osaston 165 artiklan 1 kohdan mukaan "unioni myötävaikuttaa korkealaatuisen koulutuksen kehittämiseen **rohkaisemalla jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä** sekä tarvittaessa **tukemalla ja täydentämällä jäsenvaltioiden toimintaa** pitäen täysin arvossa jäsenvaltioiden vastuuta opetuksen sisällöstä ja koulutusjärjestelmän järjestämisestä sekä niiden sivistyksellistä ja kielellistä monimuotoisuutta". Saman artiklan 2 kohdan mukaan unionin toiminnalla pyritään

- **kehittämään eurooppalaista ulottuvuutta** koulutuksessa
- **edistämään opiskelijoiden ja opettajien liikkuvuutta** muun muassa rohkaisemalla tutkintotodistusten ja opintojaksojen tunnustamiseen akateemisessa maailmassa
- **edistämään koulutuslaitosten välistä yhteistyötä** ja kehittämään tietojen ja kokemusten vaihtoa jäsenvaltioiden koulutusjärjestelmille yhteisissä kysymyksissä
- **rohkaisemaan etäopetuksen kehittämiseen.**

Lissabonin sopimukseen sisältyy myös määräys, jota voidaan kutsua horisontaaliseksi "sosiaalilausekkeeksi". SEUT:n 9 artiklassa todetaan seuraavaa: "Unioni ottaa politiikkansa ja toimintansa määrittelyssä ja toteuttamisessa huomioon korkean työllisyystason edistämiseen, riittävän sosiaalisen suojelun takaamiseen, sosiaalisen syrjäytymisen torjumiseen sekä korkeatasoiseen koulutukseen ja ihmisten terveyden korkeatasoiseen suojeluun liittyvät vaatimukset".

Lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjassa todetaan **jokaisen oikeus koulutukseen** (14 artikla).

TAVOITTEET

A. Eurooppalainen koulutusalue

Komissio esitteli syyskuussa 2020 julkaistussa [tiedonannossaan](#) näkemyksiään eurooppalaisesta koulutusalueesta, joka on määrä toteuttaa vuoteen 2025 mennessä ja jonka tavoitteena on parantaa EU:n kansalaisten koulutustasoa ja lisätä heidän

tunnetaan kuulumisesta Euroopan unioniin. Korkeakoulutuksen alalla eurooppalaisen koulutusalueen päätavoitteet ovat seuraavat:

- nostetaan korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden 30–34-vuotiaiden osuus 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä (40,3 prosenttia vuonna 2020)
- luodaan sellaisten eurooppalaisten yliopistojen verkosto, joilla on oikeudellinen asema ja joissa voi suorittaa eurooppalaisen tutkinnon
- vahvistetaan Erasmus+ -ohjelmaa, joka on unionin koulutus-, nuoriso- ja urheiluohjelma, jotta se olisi osallistavampi
- otetaan käyttöön eurooppalainen opiskelijakortti, joka helpottaa opiskelijoiden liikkuvuutta
- varmistetaan tutkintotodistusten ja opintojaksojen automaattinen vastavuoroinen tunnustaminen jäsenvaltioissa (tutkintojen tunnustamisesta tehdyn Lissabonin yleissopimuksen perusteella).

B. Bolognan prosessi

Jäsenvaltioiden omien poliittisten aloitteiden lisäksi unioni tukee aktiivisesti Bolognan prosessin prioriteetteja. Vuonna 1999 käynnistyneessä prosessissa pyritään luomaan unioniin ja naapurialueille entistä vertailukelpoisemmat, yhteensopivammat ja johdonmukaisemmat korkeakoulutusjärjestelmät. Prosessin tuloksena perustettiin maaliskuussa 2010 Budapest–Wien-ministerikokouksen julistuksella eurooppalainen korkeakoulutusalue (EHEA). EHEAssa on tällä hetkellä 49 jäsenmaata.

C. EU:n uusi korkeakoulutus suunnitelma

Komissio julkaisi vuonna 2017 [EU:n uuden korkeakoulutus suunnitelman](#). Siinä keskitytään neljään ensisijaiseen alaan:

- saatetaan osaamisen kehittäminen korkeakoulutuksessa vastaamaan työmarkkinoiden tarpeita
- laajennetaan korkeakoulutuksen saatavuutta, parannetaan sen osallistavuutta ja verkostoitumista muun yhteiskunnan kanssa
- vahvistetaan korkeakoulutuksen innovointivalmiuksia
- lisätään korkeakoulutuksen tehokkuutta ja toimivuutta.

SAAVUTUKSET

A. Erasmus+

[Erasmus+](#) -ohjelma keskittää EU:n koulutukseen, nuorisoon ja urheiluun tekemät investoinnit yhteen rahoitusohjelmaan. Se yhdistää alakohtaiset ja laaja-alaiset politiikkatoimet, joita on aiemmin toteutettu erikseen korkea-asteen koulutusta (Erasmus, Erasmus Mundus, Tempus, Jean Monnet), kouluopetusta (Comenius), ammatillista koulutusta (Leonardo da Vinci), aikuiskoulutusta (Grundtvig) ja nuorisoa (Youth in Action) koskevissa ohjelmissa. Lisäksi vuonna 2014 otettiin ensimmäistä kertaa mukaan myös urheilu. Ohjelman kohdealojen toiminta on jäsennetty kolmeksi avaintoimeksi:

- oppimiseen liittyvä henkilöiden liikkuvuus

- oppilaitosten välinen yhteistyö ja hyvien käytäntöjen vaihto
- politiikan uudistamisen tuki.

Vaikka Erasmus+ on yleisohjelma, korkeakoulutus on siinä keskeisessä asemassa. Vuosina 2021–2027 vähintään 34,6 prosenttia Erasmus+ -ohjelman kokonaismäärärahoista varataan korkea-asteen koulutukseen. Erasmus+ -ohjelmasta tuetaan korkeakoulujen opiskelijoiden ja henkilökunnan liikkuvuutta mutta rahoitetaan myös yhteistä Erasmus Mundus -maisteriohjelmaa ja maisteriopiskelijoiden Erasmus + -lainatakausjärjestelmää.

Vuonna 2018 käynnistettiin ”Eurooppalaiset yliopistot” -aloite Erasmus+ -ohjelman tuella. Aloitteella tuetaan eri jäsenvaltioiden korkeakoulujen verkottumista, jotta ne voivat kehittää yhteisiä strategioita sekä lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia opiskella useissa EU-maissa ja suorittaa eurooppalainen tutkinto. Vuoden 2023 Erasmus + -hankehakemusten perusteella valittiin yhteensä 50 Eurooppalaiset yliopistot -allianssia, joihin osallistuu 430 korkeakoulua kaikista jäsenvaltioista sekä kahdeksasta Erasmus+ -ohjelmaan osallistuvasta unionin ulkopuolisesta maasta. Aloite on saavuttamassa tavoitteensa laajentaa toimintaa niin, että vuoden 2024 puoliväliin mennessä mukana olisi 60 Eurooppalaiset yliopistot -allianssia, joihin osallistuu yli 500 korkeakoulua.

Komissio hyväksyi 22. lokakuuta 2021 [uuden kehiksen](#) Erasmus+ -ohjelman ja Euroopan solidaarisuusjoukkoja koskevan ohjelman osallisuutta edistäville toimenpiteille vuosina 2021–2027. Näillä puitteilla pyritään helpottamaan sellaisten henkilöiden osallistumista ohjelmiin, joilla on muita vähemmän mahdollisuuksia, ja poistamaan osallistumista mahdollisesti haittaavia esteitä. Puitteilla tuetaan ammatillisen koulutuksen tarjoajia, jotka haluavat järjestää koulutukseen liittyvää liikkuvuustoimintaa, sekä opiskelijoiden ja henkilöstön koulutusta. Uusien puitteiden kannalta yhteistyö on olennaisen tärkeää, ja siihen kuuluu pienimuotoisia kumppanuuksia, jotka laajentavat osallistumismahdollisuuksia ohjelmaan.

B. [Marie Skłodowska-Curie -toimet](#)

Marie Skłodowska-Curie -toimilla (MSCA) tuetaan tutkijoiden liikkuvuutta ja koulutusta. Ne ovat osa unionin tutkimuksen ja innovoinnin Horisontti Eurooppa -puiteohjelmaa (2021–2027) ja jakautuvat viiteen alatoimeen. Korkeakoulutuksessa Marie Skłodowska-Curie -toimista on tullut unionin tärkein tohtorikoulutusohjelma. Niillä rahoitetaan yhteisesti toteutettavaa tohtorikoulutusta (Doctoral Networks -alatoimi) ja edistetään maiden, alojen ja tieteiden välistä liikkuvuutta yhtäältä tohtorintutkinnon jälkeisillä apurahoilla (Postdoctoral Fellowships -alatoimi) sekä muista alueellisista, kansallisista tai kansainvälisistä ohjelmista myönnettävällä osarahoituksella (Cofund-alatoimi). Ne helpottavat myös tutkimus- ja innovointitoimintaan osallistuvan tutkimus- tai hallintohenkilöstön sekä teknisen henkilöstön tilapäistä ulkomailla työskentelyä (Staff Exchanges -alatoimi). Marie Skłodowska-Curie -toimilla tuetaan myös [Euroopan tutkijoiden yötä](#). Kyseessä on sarja yleisötapahtumia, joita järjestetään joka syyskuu eri puolilla Eurooppaa tutkijoiden työn tunnetuksi tekemiseksi (osana MSCA and Citizens --alatoimea). Ohjelmalla pyritään **poistamaan todellisia ja havaittuja esteitä korkeakoulutuksen ja muiden alojen**, erityisesti yritysmaailman, **väliltä**. Horisontti Eurooppa -ohjelmasta osoitetaan Marie Skłodowska-Curie -toimille noin 6,6 miljardin euron määrärahat.

C. Yhteistyö korkeakoulutuksen alalla

Neuvosto hyväksyi huhtikuussa 2022 [päätelmät](#) eurooppalaisesta strategiasta korkeakoulujen aseman vahvistamiseksi Euroopan tulevaisuutta silmällä pitäen sekä [suosituksen](#) siltojen rakentamisesta tehokkaan eurooppalaisen korkeakouluysteistyön tukemiseksi. Niiden tavoitteena on auttaa eurooppalaisia korkeakouluja osaltaan muovaamaan talouksia kestäviksi ja selviytymiskykyisiksi ja muuttamaan EU:ta vihreämmäksi, osallistavammaksi ja digitaalisemmaksi. Niillä myös pyritään tehostamaan ja laajentamaan rajatylittävää yhteistyötä sekä luomaan aidosti eurooppalainen ulottuvuus korkeakoulutuksen alalla yhteisten arvojen pohjalta.

D. Eurooppalainen yhteistutkinto

Komissio hyväksyi maaliskuussa 2024 Euroopan korkeakoulutusalaan koskevien kunnianhimoisten ehdotusten [paketin](#), jonka tavoitteena on luoda eurooppalainen yhteistutkinto. Pakettiin sisältyy suunnitelma tämän uuden ja yleisesti tunnustetun tutkinnon toteuttamiseksi korkeakoulujen tiiviimmän ja laajemman rajatylittävän yhteistyön tuloksena. Tämä on eurooppalaisen koulutusalueen keskeinen osa.

EUROOPAN PARLAMENTIN ROOLI

Parlamentin mahdollisuudet vaikuttaa EU:n toimintapolitiikan muotoiluun korkeakoulutuksen alalla ovat aikojen saatossa lisääntyneet.

A. Erasmus+

Parlamentti totesi 14. syyskuuta 2017 antamassaan [päätöslauselmassa](#), että Erasmus+ -ohjelmalla on äärimmäisen myönteinen vaikutus: se lisää työllistymismahdollisuuksia, kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen ja lisää tunnetta eurooppalaisesta identiteetistä. Koska Erasmus+ -ohjelmasta hyötyy kuitenkin alle viisi prosenttia eurooppalaisista, parlamentti piti tärkeänä tehdä uudesta ohjelmasta avoimempi ja saavutettavampi ja katsoi, että siinä olisi panostettava enemmän ammatilliseen koulutukseen, elinikäiseen oppimiseen sekä epäviralliseen ja arkioppimiseen. Parlamentti kiinnitti myös huomiota eurooppalaisen opintosuoritusten ja arvosanojen siirtojärjestelmän (ECTS) täytäntöönpanovaikeuksiin, jotka ovat liikkuvuuden este, ja kehotti kehittämään sähköisen eurooppalaisen opiskelijakortin, joka tarjoaa opiskelijoille mahdollisuuden EU:n laajuisiin palveluihin.

Parlamentti antoi 15. syyskuuta 2020 [päätöslauselman](#), jolla pyrittiin vahvistamaan Erasmus+ -ohjelman ja muiden aloitteiden ympäristöulottuvuutta.

Parlamentti ja neuvosto antoivat 20. toukokuuta 2021 [asetuksen \(EU\) 2021/817](#) Erasmus+ -ohjelman perustamisesta kaudelle 2021–2027. Uuden ohjelman määrärahat ovat 26,6 miljardia euroa (14,7 miljardia euroa edellisellä kaudella), ja sen tavoitteena on varmistaa yhtäläiset mahdollisuudet kaikille kansalaisille muun muassa siten, että pyritään tavoittamaan paremmin vammaiset henkilöt, taloudellisesti heikommista lähtökohdista tulevat, oppimisvaikeuksista kärsivät henkilöt sekä maaseudulla ja syrjäisillä alueilla asuvat henkilöt. Erasmus+ -ohjelmalla tuetaan aikuisopiskelijoiden elinikäistä oppimista, ja hallinnolliset muodollisuudet digitalisoidaan ja niitä yksinkertaistetaan. Ohjelmalla edistetään myös

unionin ilmastotavoitteiden saavuttamista toimenpiteillä, jotka pienentävät EU:n ilmastojalanjälkeä.

Parlamentti hyväksyi tammikuussa 2024 [päättölauselman](#) nykyisen, vuosien 2021–2027 Erasmus+ -ohjelman täytäntöönpanosta osana ohjelman väliarviointia. Parlamentti korosti, että Erasmus+ on edelleen erittäin onnistunut ohjelma, sillä osallistumisaste on erittäin korkea. Parlamentti korosti myös, että Erasmus+ -ohjelmassa on edelleen keskityttävä laadukkaaseen koulutukseen toimilla, joihin kansalaisten on helppo osallistua ruohonjuuritasolla. Parlamentti oli tyytyväinen uuden Eurooppalaiset yliopistot -aloitteen onnistumiseen ja pohti tapoja jatkaa toimintaa allianssien kanssa.

B. Koulutus ja työllisyys

Parlamentti on kautta aikojen ollut kiinnostunut korkeakoulutuksen yhteydestä työllisyyteen. Komission annettua 30. toukokuuta 2017 [tiedonannon](#) EU:n uudesta korkeakoulutussuunnitelmasta parlamentti antoi 12. kesäkuuta 2018 [päättölauselman](#) koulutuksen nykyaikaistamisesta EU:ssa. Päättölauselmassa vaaditaan perustamaan eurooppalainen koulutusalue ja kehoitetaan jäsenvaltioita panostamaan enemmän korkeakoulutukseen ja edistämään korkeakoulujen, työelämän, teollisuuden, tutkimusyhteisöjen ja koko yhteiskunnan yhteistyötä.

C. Bolognan prosessi

Parlamentti on jo pitkään pyrkinyt lujittamaan ja edistämään Bolognan prosessia. Bolognan prosessin täytäntöönpanon seurannasta 28. huhtikuuta 2015 antamassaan [päättölauselmassa](#) parlamentti korosti, että Bolognan prosessin avulla on parannettu koulutusjärjestelmien laatua ja helpotettu korkea-asteen oppilaitosten vertailua ottamalla käyttöön laadunvarmistusjärjestelmiä tutkintojen tunnustamiseksi. Näin on lisätty korkeakoulutuksen houkuttavuutta Euroopassa.

Huhtikuussa 2018 parlamentti antoi toisen [päättölauselman](#) Bolognan prosessista. Siinä painotettiin tarvetta kohentaa koulutuksen sosiaalista ulottuvuutta ja luoda vammaisille ja heikoista lähtökohdista tuleville opiskelijoille konkreettisia mahdollisuuksia päästä korkea-asteen koulutukseen. Liikkuvuusavustusten ja -korvausten myöntämiseen olisi käytettävä helposti saatavilla olevia ja oikeudenmukaisia mekanismeja. Lisäksi EU:ta ja jäsenvaltioita kehoitettiin lisäämään koulutusmäärärahojaan, jotta julkiset korkea-asteen opinnot olisivat maksuttomia ja kaikkien ulottuvilla.

Lisätietoja tästä aiheesta on kulttuuri- ja koulutusvaliokunnan [verkkosivustolla](#).

Lina Sasse / Kristiina Milt
03/2024